

Gospodarka rybacka w śródlądowych wodach płynących w roku 2005. Cz. 1. Uprawnieni do rybactwa, obwody rybackie, połowy gospodarcze i zatrudnienie

Wstęp

Na podstawie umowy między Ministerstwem Rolnictwa i Rozwoju Wsi a Instytutem Rybactwa Śródlądowego w Olsztynie w 2006 roku po raz drugi z rządu przeprowadzono badania z zakresu rybactwa śródlądowego przewidziane w ramach Programu Badań Statystycznych Statystyki Publicznej 2005, na podstawie art. 31 ustawy z dnia 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej (Dz.U. z 1995 r. nr 88 poz. 439, z późn. zm.) przy użyciu formularzy sprawozdawczych RRW-23.

Metodyka

Badania opierały się na zbiorze podmiotów prowadzących gospodarkę rybacką w wodach śródlądowych, na których ustanowione zostały obwody rybackie. Kwestionariusz RRW-23 „Zestawienie dotyczące gospodarki rybackiej prowadzonej w publicznych śródlądowych wodach powierzchniowych płynących” obejmował następujące dane:

1. Formy prawne uprawnionych do rybactwa;
2. Informacje o obwodach rybackich, którymi władają uprawnieni do rybactwa;
3. Informacje o obwodach rybackich wykorzystywanych do celów rybackich przez uprawnionych do rybactwa;
4. Połowy ryb i raków narzędziami i urządzeniami rybackimi w obwodach rybackich;
5. Materiał zarybieniowy wprowadzony do wód obwodów rybackich;
6. Zatrudnienie.

Kwestionariusze sprawozdawcze RRW-23 zostały nadesłane bezpośrednio do Instytutu Rybactwa Śródlądowego, głównie przez uprawnionych do rybactwa w obwodach rybackich (a tylko kilka poprzez instytucje i urzędy, np. Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi). Wszystkie dane zawarte w kwestionariuszach zostały poddane drobiazgowej weryfikacji. Wynika to z faktu, że zdarzały się błędy w podsumowaniach połowów, a w przypadku danych o zarybieniach były one często podawane niekompletne, co wymagało odpowiednich przeliczeń np. ze sztuki na kilogramy, bądź z kilogramów na sztuki, aby wpisywane

do bazy dane były zgodne z nomenklaturą stosowaną w rybactwie i wymogami kwestionariusza.

Wyniki analizy kwestionariuszy RRW-23

Ogółem otrzymano zwrot **235 kwestionariuszy** od podmiotów gospodarczych użytkujących łącznie **378548,5067 ha** publicznych śródlądowych wód płynących Polski. Oznacza to większy o 28 kwestionariuszy i około 71,8 tys. ha zwrot w porównaniu z rokiem 2004. Przyjmując, zgodnie z danymi Instytutu Rybactwa Śródlądowego, że powierzchnia wód, która jest użytkowana rybacko w Polsce wynosi w przybliżeniu 480 tys. ha, zebrana i poddana analizie próba około 378,6 tys. ha śródlądowych wód płynących, obejmuje 78,9% całkowitego ich arealu, co oznacza wzrost tej próby o 14,9 punktu procentowego w stosunku do poprzedniego roku badań.

Formy prawne uprawnionych do rybactwa

Wśród nadesłanych i poddanych analizie kwestionariuszy figurują dane o następujących formach prawnych uprawnionych do rybactwa: osobach prawnych, osobach fizycznych i innych tzn. nie będących osobami prawnymi lub fizycznymi, co stanowi odpowiednio 48,5%, 48,9% i 2,6% całkowitej ich liczby (tab. 1).

TABELA 1

Formy prawne badanych 235 uprawnionych do rybactwa

Forma prawna	Liczba uprawnionych do rybactwa	%
osoby prawne: – spółki z o.o. – organizacje społeczne posiadające osobowość prawną np. Polski Związek Wędkarski – nadleśnictwa – parki narodowe i parki krajobrazowe – miasta i gminy	114	48,5
osoby fizyczne	115	48,9
inne: – spółki cywilne – organizacje i instytucje nie posiadające osobowości prawnej	6	2,6
Razem	235	100,0

Informacje o obwodach rybackich

Sumaryczne dane o obwodach rybackich, zawarte w badanych kwestionariuszach przedstawiono w tabelach 2 i 3.

TABELA 2 i 3

Podstawowe informacje o obwodach rybackich

2. Informacje o obwodach rybackich w regionie wodnym, którymi władają uprawnieni do rybactwa na podstawie umowy albo pozwolenia wodnoprawnego ¹⁾			
Lp.	Wyszczególnienie ²⁾	Liczba	Powierzchnia (ha)
1.1.	Liczba i powierzchnia obwodów rybackich	1570	378548,5067
1.2.	Jeziorowe obwody rybackie	1067	246801,5467
1.3.	Obwody rybackie ustanowione na zbiornikach zaporowych	86	50282,5500
1.4.	Rzeczne obwody rybackie	417	81388,7100
3. Informacje o obwodach rybackich w regionie wodnym, wykorzystywanych do celów rybackich przez uprawnionych do rybactwa w roku sprawozdawczym ³⁾			
Lp.	Wyszczególnienie ²⁾	Liczba	Powierzchnia (ha)
2.1.	Liczba i powierzchnia obwodów rybackich	888	297959,3267
2.2.	Jeziorowe obwody rybackie	692	226240,9067
2.3.	Obwody rybackie ustanowione na zbiornikach zaporowych	45	38362,8500
2.4.	Rzeczne obwody rybackie	151	33366,1700

¹⁾W tablicy podano liczbę i powierzchnie obwodów rybackich w danym regionie wodnym, którymi uprawnieni do rybactwa władają na podstawie umów zawartych z właścicielem wody płynącej.

²⁾Przez jeziorowy obwód rybacki rozumie się obwód, w którym ponad 50% powierzchni wód stanowią jeziora. Przez obwód rybacki ustanowiony na zbiorniku zaporowym rozumie się obwód, w którym ponad 50% powierzchni wód stanowią wody zbiornika zaporowego. Przez rzeczny obwód rybacki rozumie się obwód, w którym ponad 50% powierzchni wód stanowią cieki naturalne.

³⁾W tablicy podano liczbę i powierzchnie obwodów rybackich w danym regionie wodnym, w których uprawnieni do rybactwa dokonali połowu ryb w danym okresie sprawozdawczym.

We władaniu 235 uprawnionych do rybactwa, którzy nadesłali wypełnione kwestionariusze, było w 2005 roku **1570 obwodów rybackich**, z czego 1067 to obwody jeziorowe, 417 obwody rzeczne i 86 obwody ustanowione na zbiornikach zaporowych. W stosunku do całkowitej liczby obwodów rybackich w Polsce, wynoszącej w 2005 roku 2370, rozpatrywana liczba 1570 obwodów stanowi 66,2%. Także i w tym przypadku nastąpił wzrost odsetka badanych obwodów rybackich w stosunku do ich całkowitej liczby; wzrost ten wyniósł 12,2 punktu procentowego w stosunku do danych za rok 2004.

Obwody rybackie będące we władaniu uprawnionych do rybactwa były w różnym stopniu wykorzystane do celów rybackich. Przy czym ważna jest tu uwaga, iż użycie w kwestionariuszu pojęcia „powierzchnia wykorzystana do celów rybackich” oznacza prowadzenie na takiej powierzchni wód eksploatacji narzędziami rybackimi, nie biorąc pod uwagę faktu, że wody, na których takie połowy nie były prowadzone mogły być zarybiane bądź eksploatowane

przez wędkarzy. Spośród 1570 obwodów będących we władaniu uprawnionych do rybactwa 888 obwodów (56,6%) było wykorzystywanych do celów rybackich. Z całkowitej powierzchni 378 548,5067 ha badanych obwodów rybackich, wykorzystywanych do celów rybackich było 297 959,3267 ha. Oznacza to, że 78,7% rozpatrywanej powierzchni całkowitej było obiektem eksploatacji prowadzonej narzędziami i urządzeniami rybackimi, natomiast na 21,3% powierzchni odłowów rybackich nie prowadzono (tab. 4).

TABELA 4

Odsetek powierzchni wykorzystanej do celów rybackich przez badanych 235 uprawnionych do rybactwa

Rodzaje obwodów rybackich	Odsetek powierzchni odławianej w ogólnej powierzchni danego typu obwodu rybackiego (%)
jeziorowe	91,7
ustanowione na zbiornikach zaporowych	76,3
rzeczne	41,0
razem	78,7

Podstawowe dane o badanych 235 uprawnionych do rybactwa i obwodach rybackich w podziale na województwa przedstawione są w tabeli 5.

TABELA 5

Podstawowe dane o badanych 235 uprawnionych do rybactwa i użytkowanych przez nich obwodach rybackich w województwach

Lp.	Województwo	Liczba podmiotów	Liczba obwodów rybackich	Powierzchnia obwodów, którymi władają uprawnieni do rybactwa
1.	dolnośląskie	6	44	8004,1900
2.	kujawsko-pomorskie	20	200	42159,3877
3.	lubelskie	4	61	10669,2800
4.	lubuskie	8	53	8958,6100
5.	łódzkie	4	18	6049,0800
6.	małopolskie	4	22	5513,2300
7.	mazowieckie	4	50	26315,0300
8.	opolskie	1	12	7718,8100
9.	podkarpackie	4	37	12344,1000
10.	podlaskie	44	119	36396,5369
11.	pomorskie	49	320	43899,4188
12.	śląskie	7	34	11739,2000
13.	świętokrzyskie	2	12	2187,6000
14.	warmińsko-mazurskie	42	200	80461,1348
15.	wielkopolskie	25	299	38883,8774
16.	zachodniopomorskie	11	89	37249,0211
Ogółem		235	1570	378548,5067

Zwraca uwagę znaczne zróżnicowanie między poszczególnymi województwami, tak pod względem liczby uprawnionych do rybactwa, jak i liczby i powierzchni obwodów rybackich. O ile jednak w roku ubiegłym nie otrzymaliśmy w ogóle kwestionariuszy z dwóch województw – łódzkiego i świętokrzyskiego, to za rozpatrywany rok 2005 nadeszły kwestionariusze z wszystkich województw. Róż-

nice w zwrocie ankiet pomiędzy poszczególnymi województwami pozostały jednak znaczące. I tak, najmniej kwestionariuszy nadeszło z woj. opolskiego (1) i świętokrzyskiego (2), natomiast zdecydowanie najwięcej z tych samych województw co przed rokiem, czyli pomorskiego, podlaskiego i warmińsko-mazurskiego – odpowiednio 49, 44 i 42. Podobne różnice dotyczą powierzchni – z woj. świętokrzyskiego otrzymaliśmy kwestionariusze z całkowitą powierzchnią tylko około 2,2 tys. ha, natomiast z woj. warmińsko-mazurskiego aż około 80,5 tys. ha. Powyższe rozpiętości wynikają z następujących przyczyn:

- znacznych różnic w liczbie uprawnionych do rybactwa w poszczególnych województwach (duża ich liczba w regionach pojezierzy, niewielka liczba na pozostałych terenach);
- znacznych różnic w zwrocie procentowym kwestionariuszy RRW-23 w poszczególnych województwach, żeby wymienić wspomniane woj. świętokrzyskie i opolskie z jednej strony, a pomorskie, podlaskie i warmińsko-mazurskie z drugiej;
- pewnej „monopolizacji” użytkownika rybackiego w niektórych województwach, gdzie tak jak w opolskim i świętokrzyskim, silnie dominują okręgi Polskiego Związku Wędkarskiego, przy nikłym udziale innych użytkowników.

Połowy ryb i raków narzędziami i urządzeniami rybackimi

W 2005 roku 235 badanych podmiotów gospodarczych, użytkujących łącznie 378548,5067 ha publicznych śródlądowych wód powierzchniowych płynących odłowiono za pomocą narzędzi i urządzeń rybackich łącznie 3470696 kg ryb konsumpcyjnych, czyli około **3471 ton** ryb. Okazało się, więc, że pomimo znacznego wzrostu analizowanej powierzchni (o ponad 23%) produkcja rybacka w wodach powierzchniowych płynących wzrosła tylko nieznacznie w stosunku do roku 2004 – tylko o 101 ton, co oznacza stopę wzrostu o około 3%. Podstawową przyczyną takiego stanu rzeczy jest objęcie badaniami znacznie większej liczby okręgów Polskiego Związku Wędkarskiego, które co prawda władają znacznymi powierzchniami wód, ale bardzo wiele z nich nie prowadzi eksploatacji narzędziami rybackimi.

Szczegółowe informacje o połowach poszczególnych gatunków, a w przypadku wybranych gatunków sortymentów wielkościowych przedstawia tabela 6.

W połowach, dokładnie jak przed rokiem wystąpiły co najmniej 34 gatunki ryb. Użycie terminu „co najmniej” wynika z faktu, że część gatunków znajduje się w tabeli 6 pod pozycją „pozostałe”. Tak znaczna liczba łowionych gatunków, nie oznacza rzecz jasna, że wszystkie z nich miały duże znaczenie gospodarcze. Są bowiem wśród nich takie

Połowy ryb i raków narzędziami i urządzeniami rybackimi łącznie we wszystkich obwodach rybackich regionów wodnych, użytkowanych przez uprawnionych do rybactwa z całkowitej powierzchni pozostającej we władaniu badanych 235 podmiotów gospodarczych (378548,5067 ha)

Lp.	gatunek/sortyment	Ilość (kg)	Lp.	gatunek/sortyment	Ilość (kg)
1.	raki ⁴⁾	-	20.	jaź	7909
2.	węgorz	143510	21.	jelec	25
3.	łosoś	4087	22.	kleń	820
4.	troć wędrowna	10437	23.	certa	1767
5.	troć jeziorowa	27	24.	brzana	878
6.	pastrąg potokowy	4033	25.	świnka	11
7.	głowacica	-	26.	plóc s	203779
8.	lipień	-	27.	plóc m	314008
9.	sielawa	153494	28.	leszcz d	293135
10.	sieja	7273	29.	leszcz s	598511
11.	stynka	18285	30.	leszcz m+n	348185
12.	szczupak	263520	31.	krap	227091
13.	sandacz	126087	32.	ukleja	1790
14.	okoń d+s	98783	33.	lin	116855
15.	okoń m	76085	34.	karas ⁵⁾	108364
16.	jazgarz	688	35.	karp	111965
17.	miętus	259	36.	amur	7578
18.	sum	8763	37.	tołpyga ⁶⁾	154160
19.	boleń	13363	38.	pozostałe	45171
			39.	Ogółem	3470696
			40.	Wartość brutto ogółem (zł)	18960223

⁴⁾ łącznie dla wszystkich raków z gatunków *Astacus astacus* i *Pontastacus leptodactylus*.

⁵⁾ łącznie dla wszystkich ryb z rodzaju *Carassius*.

⁶⁾ łącznie dla wszystkich ryb z gatunków *Hypophthalmichthys molitrix* i *Aristichthys nobilis*.

jak świnka i jelec, których całkowite odłowy wyniosły odpowiednio 11 i 25 kg, ale również takie jak leszcz, którego całkowite odłowy osiągnęły ponad 1200 ton.

Przewaga powierzchni jeziorowych obwodów rybackich w badanej próbie zadecydowała o tym, że większość podanych w tabeli 6 połowów była dokonywana w jeziorach. Decyduje o tym również fakt, że w olbrzymiej większości rzecznych obwodów rybackich i w znacznej części zbiorników zaporowych nie prowadzi się odłowów narzędziami rybackimi. Tym niemniej obecność w odłowach takich gatunków jak boleń (13363 kg), troć wędrowna (10437 kg), czy jaź (7909 kg), a nawet bardzo niewielkie ilości wspomnianej świnki i jelca, wskazuje, że połowy gospodarcze były prowadzone również w rzekach i zbiornikach zaporowych. Podobnie jak przed rokiem dominowała grupa trzech gatunków karpiowatych (leszcza, płoci i krapia), ale jej odsetek zmniejszył się z 63,8% w 2004 r. do 57,2% w 2005. Zwiększyły się za to udziały procentowe gatunków cennych, w tym zwłaszcza szczupaka, tołpygi, lina, karpia i karasia. Na cztery cenne gatunki tj. szczupaka, sielawę, węgorza i sandacza, przypada 19,8% produkcji całkowitej,

co oznacza spory wzrost w stosunku do roku 2004, kiedy odsetek tych gatunków wynosił około 15%.

Globalna wartość brutto połowów dokonanych przez badane podmioty użytkujące całkowitą powierzchnię 378548,5067 ha publicznych śródlądowych powierzchniowych wód płynących wniosła w 2005 roku **18960223 zł**, co oznacza wzrost o 2108480 zł w stosunku do danych za rok 2004. W przeliczeniu na całkowitą użytkowaną powierzchnię wartość produkcji rybackiej wyniosła więc **50,09 zł/ha**, zaś na powierzchnię wykorzystywaną do celów rybackich (eksploatowaną narzędziami rybackimi) – **63,63 zł/ha**. O ile ten pierwszy wskaźnik był niższy niż przed rokiem, to drugi wyższy o 1,46 zł/ha.

Zatrudnienie

Całkowita wielkość zatrudnienia w rozpatrywanych 235 podmiotach gospodarczych osiągnęła w 2005 roku **1682,5 osób** (etatów pełnych lub okresowych), w tym 492,5 rybaków zatrudnionych na stałe, 268 rybaków zatrudnionych sezonowo (na różnego rodzaju umowy) oraz 922 pozostałe osoby zatrudnione na stałe (tab. 7). Jest to spory wzrost zatrudnienia w porównaniu z danymi za rok 2004, i wynika on głównie z objęcia badaniami znacznie większej liczby okręgów Polskiego Związku Wędkarskiego niż przed rokiem.

TABELA 7

Zatrudnienie w badanych 235 podmiotach uprawnionych do rybactwa w obwodach rybackich¹

Rodzaj zatrudnienia	Liczba zatrudnionych	%
rybacy zatrudnieni na stałe	492,5	29,27
rybacy zatrudnieni sezonowo	268	15,93
pozostałe osoby zatrudnione na stałe	922	54,80
Razem	1682,5	100,00

¹ Podano liczbę rybaków zatrudnionych na podstawie umowy o pracę (zatrudnieni na stałe) oraz liczbę rybaków, którzy nie są zatrudnieni przez uprawnionego do rybactwa na podstawie umowy o pracę (zatrudnieni sezonowo). Przez liczbę pracowników pozostałych rozumie się liczbę pracowników nie pracujących bezpośrednio przy połowach, np. pracowników biurowych, strażników rybackich nie dokonujących połowów, pracowników zatrudnionych tylko przy przetwórstwie ryb i w magazynach.

Całkowita liczba rybaków zatrudnionych przez badane podmioty gospodarcze wyniosła w 2005 roku **760,5**, co stanowiło 45,2% całkowitego zatrudnienia. Wskaźnik ten był niemal identyczny jak w roku 2004 (44,1%).

Biorąc pod uwagę liczbę rybaków zatrudnionych na stałe i sezonowo oraz całkowitą powierzchnię wód będących w władaniu uprawnionych do rybactwa (378548,5067 ha), wyliczono, że na 1 rybaka przypadał w 2005 roku areal **497,76 ha** publicznych śródlądowych powierzchniowych wód płynących. Uwzględniając tylko powierzchnię wykorzystywaną do celów rybackich, a więc tę, na której prowadzone były odłowy narzędziami rybackimi (297959,3267 ha), wskaźnik ten osiągnął poziom **391,79 ha**.

Podsumowanie

Wyniki otrzymane na podstawie analizy kwestionariuszy RRW-23 za rok 2005 pozwalają na wyciągnięcie kilku wniosków natury ogólniejszej:

1. Poddana analizie próba liczy 235 kwestionariuszy RRW-23. Podobnie jak przed rokiem należy skonstatować, że z uwagi na brak oficjalnych, w pełni wiarygodnych danych o liczbie wszystkich uprawnionych do rybactwa w obwodach rybackich w Polsce, niemożliwe jest precyzyjne ustalenie odsetka podmiotów, które zwróciły prawidłowo wypełnione kwestionariusze RRW-23 za rok 2005, w stosunku do całkowitej liczby podmiotów władających obwodami rybackimi. Tym niemniej zebrana próba jest o 28 podmiotów większa niż za 2004 rok i pozwala sądzić, że odsetek ten znacznie przekraczał 50%.
2. Posiadając dane o powierzchniach wód będących w władaniu badanych 235 uprawnionych do rybactwa (378548,5067 ha) określono odsetek publicznych śródlądowych powierzchniowych wód płynących, dla których zebrano i przeanalizowano dane o gospodarce rybackiej. Ponieważ zebrana próba objęła niemal wszystkie duże podmioty gospodarcze, za 2005 rok odsetek ten był wysoki, wynosząc 78,9%. Jak na drugi rok realizacji Programu Badań Statystycznych Statystyki Publicznej obejmujących rybactwo w śródlądowych wodach płynących, odsetek ten należy uznać za zadowalający.
3. Podobnie jak w roku ubiegłym, wystąpiły znaczne różnice w liczbie uprawnionych do rybactwa, którzy zwrócili kwestionariusze RRW-23 z poszczególnych województw. Różnice te, chociaż mniejsze niż przed rokiem, uniemożliwiają jednak dokonywanie bardziej wiarygodnych porównań między województwami.

**Ichtiolog z doświadczeniem zawodowym (absolwent Wydziału
Ochrony Środowiska i Rybactwa Akademii Rolniczej)
poszukuje pracy w zawodzie.**

Tel. 668 372 151